

Проект ЄС
«Додаткова підтримка Міністерства екології
та природних ресурсів України
у впровадженні Секторальної бюджетної підтримки»

ЯКІСТЬ ВОДИ ТА УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ:

короткий опис Директив ЄС та графіку їх реалізації

Проект фінансується ЄС

ep^tisa

Проект впроваджується
консорціумом на чолі
з компанією ЕПТІСА

Київ — 2014

Це видання здійснене проектом технічної допомоги ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки», який фінансується Європейським Союзом та впроваджується консорціумом на чолі з Eptisa з січня 2012 р. Зміст публікації не є відображенням офіційної позиції Європейського Союзу.

У рамках Програми підтримки секторальної політики ЄС та Україна погодилися про певний набір цілей, що ґрунтуються на Стратегії України в секторі охорони довкілля. Беручи до уваги позицію громадянського суспільства, партнери з ЄС та України оцінюють, чи було досягнуто відповідних цілей. Якщо цілей досягнуто та загальна система державних фінансів поліпшується, ЄС надає державному бюджету України погоджену суму, аби в такий спосіб сприяти реформам в Україні. Проект «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні Секторальної бюджетної підтримки» допомагає досягати цілей Національної екологічної стратегії України. Проект підтримує Міністерство екології та природних ресурсів України, а також інші зацікавлені сторони у впровадженні, координації управлінні та звітування щодо виконання взаємно погоджених показників Секторальної бюджетної підтримки.

© Європейський Союз, 2014 р.

ВСТУП

Підписання **Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом та його державами-членами, з іншої сторони (надалі Угоди)** відкриває нові можливості та створює нові стандарти у різних сферах суспільного життя, включаючи й сферу охорони довкілля. Метою даної брошури є ознайомлення з головними положеннями шести Директив ЄС в сфері якості води та управління водними ресурсами, які увійшли до цієї Угоди (Додаток XXX).

Секторальні питання співробітництва у сфері охорони навколишнього природного середовища в Угоді закріплено у Главі 6, яка так і називається «Навколишнє природне середовище» Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво». Цей розділ не увійшов до політичної частини Угоди, яка була підписана 21 березня 2014 р. між Україною та ЄС, проте є сподівання, що після проведення в Україні президентських виборів 2014 р. Угода буде підписана у повному обсязі. Тоді її положення стануть основою для визначення пріоритетів національної політики у всіх сферах суспільного життя.

З повним текстом Угоди можна ознайомитись на сайті Кабінету Міністрів України (див. електронний ресурс) http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246396130&cat_id=223223535

Для України в галузі довкілля впровадження законодавства ЄС відбувається в межах восьми секторів, що регламентуються 29 джерелами права (Директивами та Регламентами) ЄС у цій сфері. Директиви і Регламенти встановлюють загальні правила та стандарти, які повинні бути транспоновані (перенесені) до внутрішньодержавного права. **Ці правила і стандарти не є предметом обговорення і мають бути досягнуті повністю**, інакше передбачені штрафні санкції. На відміну від сучасного природоохоронного законодавства України, яке у багатьох аспектах є декларативним, джерела права ЄС визначають кількісні та якісні результати, які треба досягти кожній країні протягом визначеного періоду часу. Особливістю Директив ЄС є те, що держави повинні адаптувати своє законодавство для досягнення цілей, визначених Директивами, але при цьому самі визначають методи їх досягнення.

У Додатку XXX Угоди про асоціацію виділені наступні сектори:

1. Управління довкіллям та інтеграція екологічної політики у інші галузеві політики
2. Якість атмосферного повітря
3. Управління відходами та ресурсами
4. Якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище
5. Охорона природи
6. Промислове забруднення та техногенні загрози
7. Зміна клімату та захист озонового шару
8. Генетично модифіковані організми

Зупинимось детальніше на вимогах та графіку впровадження Директив сектору якості води та управління водними ресурсами.

ЯКІСТЬ ВОДИ ТА УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ

В цьому секторі зазначені шість Директив.

З офіційним перекладом текстів цих Директив можна ознайомитися на сайті Міністерства юстиції України (див. електронний ресурс) <http://www.minjust.gov.ua/45875>

1. Водна Рамкова Директива

Повна назва: Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 23 жовтня 2000 року про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики (надалі ВРД).

ВРД закріплює **райони річкових басейнів**, визначені не відповідно до адміністративних чи політичних кордонів, а згідно з межами річкового басейну як природного гідрографічного цілісного об'єкту. Управління кожним виділеним річковим басейном здійснюється на основі **Плану управління річковим басейном**, який повинен містити аналіз стану басейну та чіткі механізми (програму заходів) для досягнення у встановлені терміни цілей, визначених для цього басейну.

До відома: в межах території України виділено дев'ять районів річкових басейнів: Вісли (Західного Бугу та Сану), Дунаю, Дністра, Південного Бугу, Дніпра, Дону, річок Причорномор'я, річок Приазов'я та річок Криму¹.

ВРД забезпечує законодавчу базу для досягнення доброго статусу водних об'єктів, як поверхневих, так і підземних.

Що таке **добрий статус водних об'єктів**?

Для поверхневих вод добрий статус визначається добрим екологічним та хімічним статусом. Екологічний статус визначається, в першу чергу, за станом біологічних елементів (риба, донні безхребетні, водна флора). Екологічний статус водного об'єкту оцінюється за п'ятьма класами (див. Рис. 1). Візуально система оцінки дещо складніша за світлофор.

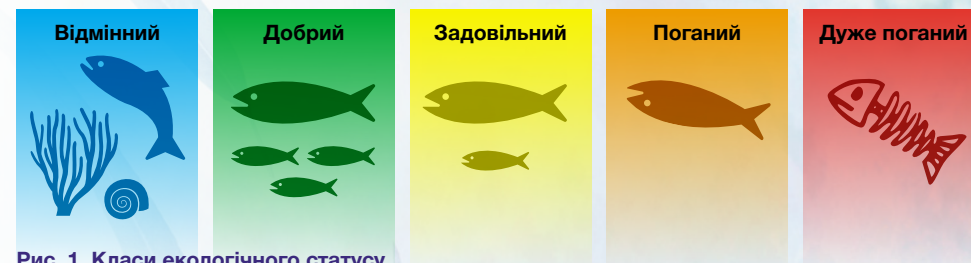

Рис. 1. Класи екологічного статусу

Хімічний статус визначається за вмістом пріоритетних забруднювальних речовин. До них входять важкі метали (кадмій, свинець, нікель, ртуть) та органічні речовини, які є токсичними для живих організмів. Всього до переліку пріоритетних речовин на даний час віднесено 45 забруднювальних речовин: 33 — Директивою 2008/105/ЄС про екологічні стандарти у сфері водної політики² та 15 — Директивою 2013/39/ЄС³, яка вносить зміни до ВРД та Директиви 2008/105/ЄС про пріоритетні речовини. Хімічний статус оцінюється лише за двома класами (див. Рис. 2).

Для підземних вод добрий статус визначається як добрий хімічний та кількісний статус.

Мета, поставлена Директивою, є досить амбіційною: до 2015 р. всі країни — члени ЄС повинні забезпечити досягнення всіма поверхневими водними об'єктами доброго екологічного та хімічного статусу.

Добрий

Неспроможний досягнути доброго

Рис. 2. Класи хімічного статусу

Яким є графік досягнення цілей Директиви в Україні?

Заходи	Терміни
Прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу	3 роки
Закріплення на законодавчому рівні визначення одиниці гідрографічного районування території країни	
Розроблення Положення про басейнове управління з покладанням на нього відповідних функцій	
Визначення районів річкових басейнів та створення механізмів управління міжнародними річками, озерами та прибережними водами	6 років
Аналіз характеристик районів річкових басейнів	
Запровадження програм моніторингу якості води	
Підготовка планів управління басейнами річок, проведення консультацій з громадськістю та публікація цих планів	10 років

¹ Методики гідрографічного та водогосподарського районування території України відповідно до вимог Водної Рамкової Директиви Європейського Союзу / В. В. Гребінь, В. Б. Мокін, В. А. Сташук, В. К. Хільчевський, М. В. Яцюк, О. В. Чунарьов, Є. М. Крижановський, В. С. Бабчук, О. Є. Ярошевич - К.: Інтерпрес ЛТД, 2013. – 55 с.

² Див. текст з переліком речовин англійською на сайті <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:348:0084:0097:EN:PDF>

³ Див. текст з переліком речовин англійською на сайті <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:226:0001:0017:EN:PDF>

2. Паводкова Директива

Повна назва: Директива 2007/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2007 року про оцінку і управління ризиками затоплення.

Директива вимагає від держав—членів проведення **попередньої оцінки ризиків затоплення** для визначення річкових басейнів та пов'язаних з ними прибережних районів, для яких такий ризик існує. В цю попередню оцінку обов'язково входить опис затоплень, що відбулися в минулому і щодо яких існує ймовірність їх повторення, а також історичні карти затоплень.

Далі для цих територій необхідно розробити **два види карт**:

— карти загроз (зон) затоплення: охоплюють території, які можуть затоплюватися з різними рівнями ймовірності, наприклад, при паводках 1%, 5% чи 20% забезпеченості. На них треба позначити площу та глибину затоплення (див. Рис. 3);

— карти ризиків затоплення: на них треба вказати населені пункти та господарську і соціальну інфраструктуру в зоні потенційного впливу затоплення.

На основі карт необхідно розробити **Плани управління ризиками затоплення**, які включатимуть усі аспекти управління ризиками затоплення, зосередившись на попередженні, захисті та підготовці до паводку, в тому числі, прогнозуванні затоплень і системи раннього попередження. Для держав-членів ЄС ці плани мають бути виконані до кінця 2015 р. Надалі ці плани потрібно оновлювати кожні 6 років.

Рис. 3.
Карта загрози затоплення для паводків 1% забезпеченості (1 раз на 100 років), с. Великий Бичків, Закарпатська область

Яким є графік досягнення цілей Директиви в Україні?

Заходи	Терміни
Прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів)	2 роки
Проведення попередньої оцінки ризиків затоплення	4 роки
Підготовка карт загроз та ризиків затоплення	6 років
Запровадження планів управління ризиками затоплення	8 років

3. Рамкова Директива про морську стратегію

Повна назва: Директива 2008/56/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 17 червня 2008 року про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері екологічної політики щодо морського середовища.

Директива спрямована на досягнення **доброго екологічного статусу** морських водних об'єктів ЄС до 2020 року та забезпечення захисту морських ресурсів. Вона закріплює **європейські морські регіони** на основі географічних та екологічних критеріїв. Кожна держава — член, яка співпрацює з іншими державами — членами та державами, які не входять до складу ЄС в межах морського регіону, повинна розробити **стратегію щодо власних морських водних об'єктів**. Морські стратегії, які будуть розроблені кожною державою — членом, повинні містити детальну оцінку стану морського навколишнього середовища, визначення його «доброго екологічного статусу» на регіональному рівні та чіткі екологічні цілі і програми моніторингу. Кожна держава — член повинна розробити **програму заходів** з відповідною оцінкою їх впливу на стан морського середовища.

Яким є графік досягнення цілей Директиви, в Україні?

Заходи	Терміни
Прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів)	2 роки
Розроблення морської стратегії спільно з країнами-членами ЄС	4 роки
Базова оцінка морських вод, визначення доброго екологічного статусу та встановлення природоохоронних цілей та індикаторів	6 років
Запровадження програми моніторингу для здійснення поточної оцінки та регулярне оновлення цілей	7 років
Підготовка програми заходів для досягнення доброго екологічного статусу	

4. Директива про очистку міських стічних вод

Повна назва: Директива Ради 91/271/ЄЕС від 21 травня 1991 року про очистку міських стічних вод.

Директива стосується **всіх агломерацій** (населених пунктів та промислових об'єктів), **де еквівалент населення перевищує 2000 е.н.**

До відома: 1 е.н. (еквівалент чисельності населення) – це кількість розчиненого кисню, що витрачається на окислення органічних речовин у стічних водах, які надійшли від однієї людини. 1 ЕН = 60 г O_2 (за БСК₅) / добу.

Директива вимагає наступного:

- **Первинне** (механічне) очищення стоків агломерацій > 2000 е.н.;
- **Вторинне** (механічне і біологічне) очищення стоків агломерацій > 2000 е.н.,
- **Третинне** (додаткове очищення від поживних речовин) очищення стоків агломерацій > 10000 е.н. у випадку скиду в чутливі (уразливі) зони евтрофних водних об'єктів.

Також Директива ставить **вимогу щодо отримання дозволів** на всі скиди міських стічних вод, скиди харчової промисловості та промислових стоків до міських каналізаційних систем, вимагає проведення моніторингу якості води як на очисних спорудах, так і приймального водотоку та контролю місць складування мулів і його повторного використання, а також повторного використання очищених стічних вод.

До відома: Ця Директива є однією з найбільш «вартісних» у впровадженні. Згідно з оціночним звітом датської консалтингової компанії «COWI» «Технічні витрати на Директиву про очистку міських стічних вод» на вересень 2010 року інвестиційні витрати на вторинне очищення для населених пунктів з 100 000 е.н. або більше становить близько 115 євро на особу. Для населених пунктів з 10000 е.н. вартість дещо вища за 200 євро на особу. Інвестиційні витрати на третинне очищення від фосфору для населених пунктів з 100,000 е.н. або більше становить близько 138 євро на особу, і для населених пунктів з 10,000 е.н. — близько 250 євро на особу.

Яким є графік досягнення цілей Директиви в Україні?

Заходи	Терміни
Прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів)	3 роки
Оцінка стану водовідведення та очистки міських стічних вод	5 років
Визначення чутливих зон та агломерацій	6 років
Підготовка технічної та інвестиційної програм з імплементації вимог до очистки міських стічних вод	8 років

5. Директива про питну воду

Повна назва: Директива Ради 98/83/ЄС від 3 листопада 1998 року про якість води, призначеної для споживання людиною.

Директива спрямована на забезпечення захисту здоров'я людей від несприятливого впливу будь-якого забруднення води, призначеної для споживання людиною, гарантуючи, що така вода є безпечною та чистою. Директива встановлює необхідні стандарти для води, призначеної для споживання людиною. Загалом, **48 мікробіологічних та хімічних показників** підпадає нормуванню у воді.

Вимоги Директиви застосовуються до питної води з усіх систем водопостачання, що обслуговують понад 50 осіб або поставляють більше 10 м³/ добу, а також для питної води з цистерн, питної води в пляшках або контейнерах, води, що використовується в харчовій промисловості тощо.

До відома: Лише 42% українців задоволені якістю питної води. У країнах ЄС цей показник коливається від 61% (Болгарія) до 96% (Австрія, Великобританія, Німеччина, Швеція)⁴.

Яким є графік досягнення цілей Директиви в Україні?

Заходи	Терміни
Прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів)	5 років
Встановлення стандартів якості для води, призначеної для споживання людиною	
Створення системи моніторингу	
Створення механізмів надання інформації споживачам	

⁴ Є краща сторона Європи. Інститут Світової політики.
<http://iwp.org.ua/caricatures.html>

6. Директива про нітрати

Повна назва: Директива Ради 91/676/ЄЕС від 12 грудня 1991 року про захист вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел

Директива спрямована на запобігання забрудненню підземних і поверхневих вод нітратами з сільськогосподарських джерел шляхом стимулювання застосування кодексів кращих методів ведення сільськогосподарських робіт. Директива нерозривно пов'язана з Водною Рамковою Директивою ЄС та є одним з ключових інструментів для запобігання забрудненню вод від сільськогосподарської діяльності.

Виконання Директиви повинно здійснюватися у декілька етапів. Відповідно до Директиви, держави – члени ЄС мають:

- визначити поверхневі і підземні води, які піддаються забрудненню або для яких є ризик забруднення, на основі процедур та критеріїв, детально викладених у Директиві (зокрема, коли концентрація нітратів у підземних або поверхневих водах досягає 50 мг/дм³ або коли поверхневі води є евтрофікованими або існує ризик евтрофікації);
- визначити уразливі зони для кожного водного об'єкту;
- розробити **кодекси кращих методів ведення сільськогосподарських робіт** для застосування аграріями на добровільній основі;
- розробити **Плани дій** для їх обов'язкового впровадження аграріями у зонах, уразливих до забруднення нітратами. Ці плани повинні містити заходи з кодексів кращих методів ведення сільськогосподарських робіт, а також додаткові заходи, перераховані у Додатку III до Директиви, метою яких є обмеження внесення в ґрунт мінеральних і органічних добрив, що містять азот, а також внесення в ґрунт органічних добрив;
- проводити національний моніторинг та звітність. Кожні чотири роки держави-члени ЄС мають звітувати щодо концентрацій нітратів у підземних та поверхневих водах; евтрофікації поверхневих вод; оцінки впливу Планів дій на якість води та методи ведення сільськогосподарських робіт; перегляду зон, уразливих до забруднення нітратами та відповідних програм дій.

До відома: Кодекси кращих методів ведення сільськогосподарських робіт можуть включати:

- Заходи з обмеження періодів, коли можна застосовувати азотні добрива з метою їх цільового використання протягом періодів, коли врожай потребує азоту, і попередження потрапляння поживних речовин до води;
- Заходи з обмеження умов застосування добрив (на крутих схилах, на замерзлих та вкритих снігом ґрунтах, поблизу водних об'єктів тощо) з метою попередження потрапляння нітратів зі стоком;
- Вимоги щодо мінімального об'єму сховищ гною;
- Ротацію культур, вкривання ґрунтів взимку та використання міжпосівних культур для запобігання змиву нітратів під час дощів.

Яким є графік досягнення цілей Директиви в Україні?

Заходи	Терміни
Прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів)	3 роки
Визначення зон, уразливих до накопичення нітратів	
Запровадження планів дій для зон, уразливих до накопичення нітратів	4 роки
Запровадження програм моніторингу	

Замість епілогу:

Як зазначається у статті 360 Угоди «передбачається, що посилення природоохоронної діяльності матиме позитивні наслідки для громадян та підприємств в Україні та ЄС, зокрема, через покращення системи охорони здоров'я, збереження природних ресурсів, підвищення економічної та природоохоронної ефективності, інтеграції екологічної політики в інші сфери політики держави, а також підвищення рівня виробництва завдяки сучасним технологіям».

Європейський Союз об'єднує 28 країн-членів, які вирішили поступово об'єднати свої знання, ресурси та долі. Це унікальне політичне та економічне партнерство, засноване на цінностях поваги до людської гідності, свободи, рівності, верховенства права і прав людини. Понад п'ятдесят років нам знадобилось для створення зони миру, демократії, стабільності і процвітання на нашому континенті. Водночас нам вдалось зберегти культурне розмаїття, толерантність і свободу особистості. ЄС налаштований поділитись своїми цінностями та досягненнями з країнами-сусідами ЄС, їх народами, та з народами з-поза їх меж.

Для подальшої інформації про проект:

Проект технічної допомоги ЄС «Додаткова підтримка Міністерства екології та природних ресурсів України у впровадженні секторальної бюджетної підтримки»

Тел.: (044) 425-58-25

E-mail: post@sbs-envir.org

Web-site: <http://www.sbs-envir.org>

Веб-сайт Представництва ЄС:

http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm

Сторінка Представництва ЄС у Facebook:

<http://www.facebook.com/EUDelegationUkraine>